

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 1

Одеса
2025

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 16.05.2025 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час** : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2025. – Т. 1. – 772 с.
ISBN 978-617-8430-61-0

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» містять результати наукових досліджень і практичних напрацювань вчених, фахівців і військовослужбовців, здійснені в умовах повномасштабної війни. У збірнику представлено як теоретичні, так і емпіричні дослідження у галузях філософії, загальної теорії держави і права, історії права, сучасних соціально-політичних процесів, соціології та психології.

Особливу увагу приділено аналізу загроз національній безпеці в конституційному, міжнародному та європейському правовому контекстах, а також питанням трудового, соціального, земельного, аграрного та екологічного права. Окремі розділи присвячено функціонуванню економіки та підприємництва в умовах євроінтеграції.

У збірнику також розглянуто проблематику цифрової трансформації, захисту інформації та кібербезпеки в умовах воєнного часу, методику викладання іноземних мов, перекладознавство, лінгвістику і журналістику. Висвітлено наукові здобутки в адміністративному, фінансовому, морському та митному праві, реформуванні судової системи, діяльності прокуратури, правоохоронних органів та адвокатури. Окремо проаналізовано питання кримінального права, кримінального процесу, кримінології, криміналістики, судової експертизи, медико-психологічного забезпечення правосуддя, а також аспекти цивільного, сімейного, господарського права, інтелектуальної власності та патентного судочинства. Розглянуто також актуальні питання діяльності бібліотек у закладах вищої освіти та фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також практикам у галузях права, економіки, соціології, політології, психології, філології, журналістики та кібербезпеки.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

ISBN 978-617-8430-61-0

© НУ «Одеська юридична академія, 2025
© Автори статей, 2025

Завтур Віктор Андрійович ПОЗИТИВНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ДЕРЖАВИ ЩОДО НЕДОПУЩЕННЯ ПОВТОРНОЇ ТА ВТОРИННОЇ ВІКТИМІЗАЦІЇ ПОТЕРПІЛИХ ВІД СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА: ОКРЕМІ АСПЕКТИ В КОНТЕКСТІ РІШЕННЯ ЄСПЛ У СПРАВІ «Х. ПРОТИ КІПРУ».....	565
Мурзановська Аліна Владиславівна ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ ТА СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	568
Пожар Вадим Георгійович РОЛЬ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ У ФОРМУВАННІ СТАНДАРТІВ ДОПУСТИМОСТІ РЕЗУЛЬТАТІВ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ.....	571
Підгородинська Анастасія Вікторівна ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАННЯ ІНОЗЕМНИХ СУДОВИХ РІШЕНЬ	575
Сидорчук Владислав Васильович УМОВИ ВИЗНАННЯ ОСОБИ ПОТЕРПІЛОЮ	579
Стародубов Сергій Вікторович ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ В ПОРЯДКУ СТ. 615 КПК УКРАЇНИ	582
Степаненко Андрій Сергійович ЦИФРОВІ (ЕЛЕКТРОННІ) ДОКАЗИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ УКРАЇНИ: ПОТОЧНИЙ СТАН ТА ВИКЛИКИ	584
Стоянов Микола Михайлович ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ ВІДКРИТТЯ МАТЕРІАЛІВ ІНШІЙ СТОРОНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В СВІТЛІ СУЧАСНОЇ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ	588
Федчун Наталія Олександрівна ПРОФАЙЛІНГ У МЕДІА	590
Цитряк Віктор Ярославович ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.....	592
Аблов Іван Євгенійович ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ПІДСУДНОСТІ ТА ПІДСЛІДНОСТІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ВЧИНЕНИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ.....	595
Бабій Світлана Володимирівна ЩОДО ДОТРИМАННЯ ЗАБОРОНИ ДВІЧІ ПРИТЯГУВАТИ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ОДНЕ Й ТЕ САМЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПІД ЧАС ЗАСТОСУВАННЯ ДО ОСОБИ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ	598
Грама Олександр Олександрович ЩОДО ВИДІЛЕННЯ ПРАВА НА РЕАБІЛІТАЦІЮ ЯК ОКРЕМОГО ІНСТИТУТУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ.....	601
Гуменюк Аліна Сергіївна ДОПУСТИМІСТЬ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ДОКТРИНАЛЬНІ ПІДХОДИ ...	603
Дядюк Юрій Олегович РОЛЬ ПРОКУРОРА У ЗБИРАННІ ТА ПЕРЕВІРЦІ ДОКАЗІВ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ	607
Жовтан Олександр Володимирович ОКРЕМІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІДМОВИ ВІД ЗАХИСНИКА В ПОРЯДКУ СТАТТІ 54 КПК УКРАЇНИ	609
Кіміліченко Сергій Олегович КОНТРОЛЬ І ФІКСАЦІЯ РОЗМОВ ЯК МЕТОД ОТРИМАННЯ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....	612
Кіліміченко Христина Юріївна ДО ПИТАННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ...	615

Однак, як свідчить практика, дуже часто уповноважені суб'єкти кримінального процесу нехтують фактичними підставами та застосовують ст. 615 КПК України з метою спрощення кримінального провадження, в результаті чого відбувається звуження прав інших учасників кримінального процесу. У зв'язку з цим необхідно підкреслити, що особливо на стадії досудового розслідування має відбуватися посилений контроль з боку слідчих суддів щодо правильної імплементації цих положень КПК України.

Список використаних джерел:

1. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
3. Костюченко О. Ю. Роздуми щодо конституційності положень частини 6 статті 615 КПК України стосовно автоматичного продовження строку тримання під вартою в умовах дії воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право*. 2023. Вип.79(2). С. 243-249.
4. Ухвала слідчого судді Петропавлівського районного суду Дніпропетровської області від 24.06.2022, справа № 188/528/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104919260>.

Ключові слова: запобіжний захід, воєнний стан, кримінальне провадження.
Keywords: preventive measure, martial law, criminal proceedings.

Степаненко Андрій Сергійович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального процесу,
кандидат юридичних наук, доцент*

ЦИФРОВІ (ЕЛЕКТРОННІ) ДОКАЗИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ УКРАЇНИ: ПОТОЧНИЙ СТАН ТА ВИКЛИКИ

У сучасному світі, де цифрові технології пронизують усі сфери життя, цифрові (електронні) докази набувають дедалі більшого значення для системи кримінального правосуддя. Злочинна діяльність все частіше переміщується у цифровий простір, що робить здатність ефективно збирати, аналізувати та представляти суду електронну інформацію критично важливою для правоохоронних органів та праників [1, с. 2]. Ефективне використання електронних доказів є ключовим не лише для розслідування загальнокримінальних злочинів, але й для документування та притягнення до відповідальності за воєнні злочини [2].

Українська правова система поступово адаптується до цих змін, однак процес інтеграції електронних доказів у кримінальне провадження стикається з низкою концептуальних, процедурних та технічних викликів. Кримінальний процесуальний кодекс України (КПК України) містить певні положення щодо роботи з інформацією в електронній формі, але існуюча правова база потребує вдосконалення для відповідності сучасним реаліям та міжнародним стандартам [1; 3, с. 187].

Метою цієї роботи є аналіз поточного стану використання електронних доказів у кримінальному провадженні України, дослідження існуючої правової бази, висвітлення основних проблемних аспектів (зокрема, питань допустимості, автентифікації та процесуального оформлення).

Однією з ключових проблем є відсутність у чинному КПК України легальної дефініції поняття «електронні докази» («цифрові докази») [3, с. 187; 5]. Це створює певну правову невизначеність та дискусії серед науковців і практиків. У науковій літературі пропонуються різні підходи до визначення: як фактичні дані в цифровій формі [6, с. 147], як інформація, збережена в електронній формі на матеріальних носіях [7, с. 257], або як інформація, створена, оброблена чи передана за допомогою електронних сигналів [8, с. 49]. Окремі дослідники [3, с. 186-187] та Верховний Суд [4] наголошують на специфічній нематеріальній природі такої інформації.

На відміну від Господарського, Цивільного та Адміністративного процесуальних кодексів України, КПК України (ст. 84) до джерел доказів відносить тільки показання, речові докази, документи та висновки експертів. Стаття 99 КПК України, що визначає поняття документа, до його видів відносить «матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації (у тому числі комп'ютерні дані)». Таким чином, законодавець опосередковано відносить електронні докази до категорії документів, що є предметом критики, оскільки не враховує специфіку електронної інформації, її нематеріальність та особливості існування [3, с. 185-186; 5, с. 99-102].

Незважаючи на відсутність окремого визначення, електронні докази активно використовуються у кримінальних провадженнях. Ключовими вимогами до них, як і до будь-яких доказів, є належність, допустимість, достовірність та достатність. Особливу увагу практика приділяє допустимості. Верховний Суд у своїх рішеннях наголошував, що сама по собі електронна форма доказу не може бути підставою для визнання його недопустимим [4].

На практиці поширеним є використання даних з камер відеоспостереження, інформації з мобільних пристроїв, даних листування у месенджерах, інформації з відкритих джерел (з урахуванням необхідності перевірки їх достовірності, наприклад, для верифікації даних з відкритих джерел за допомогою Протоколу Берклі) [2]. Електронні докази відіграють важливу роль у розслідуванні кіберзлочинів, економічних злочинів, а також злочинів проти національної безпеки та воєнних злочинів [1, с.10, 12].

Незважаючи на зростаюче використання, ефективне застосування електронних доказів у кримінальному провадженні України стикається з низкою серйозних викликів. Зокрема, можна виділити три групи.

Процесуальні:

- Відсутність чіткого визначення та класифікації: Як зазначалося, брак легальної дефініції та віднесення електронних доказів до категорії «документів» у КПК створює концептуальну невизначеність та ускладнює формування єдиної практики [3; 5; 6].
- Автентифікація та достовірність: Електронна інформація вразлива до модифікації, що породжує сумніви в її автентичності та достовірності [6; 10, с. 86-87]. Необхідність підтвердження походження даних [4], цілісності та незмінності інформації, особливо отриманої з відкритих джерел або хмарних сховищ, є значним викликом. Величезні обсяги даних (наприклад, у соціальних мережах) та поширення дезінформації чи маніпуляцій (включаючи AI-згенерований контент) додатково ускладнюють перевірку надійності [2].
- Ланцюг зберігання доказів (Chain of Custody): Забезпечення безперервності та належного документування ланцюга зберігання цифрових об'єктів є критично важливим для їх допустимості, але часто технічно складним [2].
- Допустимість копій: Питання співвідношення оригіналу та копії електронного доказу залишається актуальним. Хоча судова практика допускає використання належно засвідчених копій [4; 9], виникають труднощі з їх належним засвідченням (наприклад, нотаріальним, якщо йдеться про цивільні відносини [10, с. 87], або за допомогою електронного підпису [9]) та ситуації, коли сторона ставить під сумнів відповідність копії оригіналу.

Правові прогалини:

- Невідповідність класифікації: Основна прогалина – відсутність в КПК визнання електронних доказів самостійним джерелом доказів, що не відповідає їх специфіці та сучасним підходам [3, с. 187-188; 5, с. 102; 8, с. 51].
- Нестандартизовані процедури: КПК не містить достатньо деталізованих та стандартизованих процедур поводження саме з електронними доказами на всіх етапах (від виявлення до представлення в суді), на відміну від деяких інших процесуальних кодексів [1; 10].

Технічні обмеження:

- Брак експертного потенціалу: Ефективна робота з електронними доказами вимагає спеціальних знань та навичок. Розслідування часто потребує залучення спеціалістів з комп'ютерних технологій для виявлення, вилучення, фіксації та аналізу даних [1, с. 14]. Існує потреба у більшій кількості кваліфікованих судових експертів та слідчих, що спеціалізуються на комп'ютерно-технічних дослідженнях.
- Складність даних: Шифрування, великі обсяги інформації, різноманітність форматів даних та пристроїв, використання хмарних сервісів та

анонімізуючих технологій створюють суттєві технічні перешкоди для доступу та аналізу доказової інформації [2; 6, с. 145].

Електронні докази є невід'ємною частиною сучасного кримінального процесу. Подальше ігнорування їх специфіки у законодавстві та брак належних процедур і ресурсів для роботи з ними може суттєво знизити ефективність правосуддя в Україні. Заповнення правових прогалин, інвестиції в технології та навчання, розвиток міжвідомчої та міжнародної співпраці є необхідними кроками для адаптації української системи кримінального правосуддя до викликів цифрової епохи [1]. Вдосконалення роботи з електронними доказами є критично важливим для забезпечення виконання завдань кримінального провадження та актуальності кримінально-процесуальних процедур, їх відповідності сучасним викликам.

Список використаних джерел:

1. Nestor N. et al. Navigating the digital frontier: improving electronic evidence management in Ukraine's criminal justice system. *Journal of Lifestyle & SDGs Review*. 2025. Vol. 3. No. 1. P. 1–14. URL: <https://sdgsreview.org/LifestyleJournal/article/download/5577/2615/15994>.
2. Engström L. G. et al. Challenges of Using Digital Evidence for War Crimes Prosecutions: Availability, Reliability, Admissibility. *American Journal of International Law*. 2024. Vol. 118. No. 3. P. 468–488.
3. Nazarko A. E-evidence in Ukrainian criminal justice: exploring the legal realities and theoretical perspectives. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2023. Вип. 80(2). P. 183–188. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/01/30-1.pdf>
4. Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 29.03.2021 у справі № 554/5090/16-к. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/96074938>
5. Фігурський В. М. Докази в електронній формі у кримінальному провадженні. *Галицькі студії. Юридичні науки*. 2023. № 4. С. 97–104. URL: <https://journals.gi.ternopil.ua/index.php/law/article/download/50/46>
6. Романюк В. В., Абламський С. Є. Критерії допустимості цифрових (електронних) доказів у кримінальному провадженні. *Право і безпека*. 2024. № 1 (92). С. 256–266. URL: <https://pb.univd.edu.ua/index.php/PB/article/view/818>
7. Цехан Д. М. Цифрові докази: поняття, особливості та місце в системі доказування. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2013. № 5. С. 256–260.
8. Метелев О. П. Цифрові докази у кримінальному процесі: видова характеристика. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2023. № 1 (2). С. 42–53. URL: <https://vkslaw.knu.ua/en/1-2-2023-actual-problems-of-criminal-justice/problems-of-other-branches-of-law/digital-evidence-in-criminal-procedure-typological-characteristic/>

9. Електронні докази: інструкція з використання. GOLAW. 18.01.2022. URL: <https://golaw.ua/ua/insights/publication/elektronni-dokazi-instrukciya-z-vikoristannya/> .

10. Антонюк О. І., Чорний С. О. Електронні докази в цивільному процесі: проблеми застосування на практиці. *Юридичний вісник ДонНУ*. 2018. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/5468/5495> .

Ключові слова: електронні докази, цифрові докази, кримінальне провадження, кримінальний процес, доказ.

Keywords: electronic evidence, digital evidence, criminal proceedings, criminal procedure, evidence.

Стоянов Микола Михайлович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального процесу,
кандидат юридичних наук, доцент*

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ ВІДКРИТТЯ МАТЕРІАЛІВ ІНШІЙ СТОРОНІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В СВІТЛІ СУЧАСНОЇ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

Завершальним етапом досудового розслідування є відкриття матеріалів іншої сторони. Стаття 290 КПК, якою врегульовано відкриття матеріалів, забезпечує реалізацію одного з елементів права на справедливий суд, а саме права на достатні час і можливості, щоб відстоювати свою позицію під час судового розгляду. Це право передбачає можливість отримати доступ до матеріалів, які сторона має намір використати в суді.

Норма, викладена у частині 12 статті 290 КПК (якщо сторона кримінального провадження не здійснить відкриття матеріалів відповідно до положень цієї статті, суд не має права допустити відомості, що містяться в них, як докази), вказує на певну неможливість здійснення такої процесуальної дії на подальших стадіях кримінального провадження без юридичних наслідків для сторони, що мала здійснити відкриття зібраних нею матеріалів. Юридичний обов'язок сторін обвинувачення та захисту надати доступ до джерел доказів та інших матеріалів забезпечується вказаною вище кримінально-процесуальною санкцією.

Вочевидь, у такий спосіб законодавець прагнув створити для сторони обвинувачення та сторони захисту процесуальні умови ефективного здійснення кримінальної процесуальної діяльності під час судового провадження, своєрідною гарантією якої є відносна незмінність масиву доказової бази, зібраної під час дізнання або досудового слідства.

Так, володіючи повним набором доказової інформації суб'єктів з протилежною процесуальною функцією, публічне обвинувачення має можливість ефек-